

ЛІТЕРАТУРА

1. Пашков А. Інклюзія та цифрові технології в освіті. Київ : 2017. С. 194–198. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12260/Pashkov> (дата звернення: 10.09.2020)
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр. та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження від 17 січня 2018 р. № 67-р. Київ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 15.10.2020).

УДК 378-057.875(477.53)

Петров Є.Є., Петрова О.Є.

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ДО МОВНОГО ЯВИЩА “СУРЖИК” У МІСТІ ПОЛТАВИ

У статті розглянуто питання ставлення студентів медичного факультету в м. Полтаві до мовного феномену “суржик”. Результати соціолінгвістичного опитування (анкетування) 75 осіб віком від 19 до 25 років дозволяють припускати, що суржик є найпоширенішим засобом спілкування серед студентів медичного факультету м. Полтави. Водночас ставлення студентів медицини м. Полтави до використання суржиків у вербальній комунікації не є однозначним.

Ключові слова: *суржик, студенти медичного факультету, засіб комунікації.*

The article presents the insights into the attitude of medical students in Poltava to the language phenomenon, namely, Suržyk. The results of the sociolinguistic survey among the 19- 25 years old students make it possible to assume the fact that Suržyk is the most widespread communicative means among the medical students in Poltava. Nevertheless, the students' attitude to Suržyk in the verbal communication is complex.

Key words: *Suržyk, medical students, the means of communication.*

В статье рассматривается вопрос отношения студентов медицинского факультета в городе Полтава к языковому феномену «суржик». Результаты социолингвистического опроса (анкетирования) 75 лиц возрастом от 19 до 25 лет позволяют предполагать, что суржик является наиболее распространённым способом языкового общения среди студентов медицинского факультета города Полтава. Вместе с тем отношение студентов факультета медицины г. Полтава к использованию суржика в вербальной коммуникации не является однозначным.

Ключевые слова: *суржик, студенты медицинского факультета, средство коммуникации.*

Українсько-російський суржик належить до яскравих мовних феноменів, який, згідно з опитуваннями, проведеними соціолінгвістами у 2006 і 2017 роках, є найбільш розповсюдженим у північних та центральних областях України [2, с. 318]. Упродовж останніх десятиліть мовознавці прагнуть якомога точніше визначити термін “суржик”, сутність цього поняття, причини та передумови його виникнення, чинники, які впливають на вибір суржиків як коду, різне походження суржикових форм та фактори стійкості цього мовного явища [1, с. 84]. “Особливої ваги набувають наукові розвідки, які були здійснені із залученням записів суржикового мовлення (Л.Біланюк, А.Брацкі, Дель Гаудіо Сальваторе, Т.Кузнєцова, О.Шевчук). Зокрема, дослідникам вдалося схарактеризувати окремі сфери і середовища (за В. Авроріним) функціонування суржиків: сім’я (Т.Кузнєцова),

молодіжне середовище (Л.Біланюк, Т.Кузнєцова, О.Шинкаренко), школа (О.Шевчук), лікарня (В.Юкало), художня література (А.Брацкі, Т.Кознарський, Т.Курохтіна, Л.Ставицька), ЗМІ та масова культура (А. Брацкі, Дель Гаудіо Сальваторе, Т.Курохтіна, Н.Нікітіна)” [1, с. 84]. Окремо суржику на Полтавщині присвячена низка публікацій науковців [4, 5, 6], але це питання залишається актуальним.

Ставлення до мови (language attitude) є одним із нових та найцікавіших аспектів соціолінгвістики. У нашому дослідженні шляхом опитування (анкетування) ми намагалися виявити, як студенти медичного факультету Української медичної стоматологічної академії (УМСА) міста Полтави ставляться до суржику і якою є їхня оцінка цієї, за визначенням Л. Масенко, “специфічної форми побутування мови” [3, с. 4]. Саме це і склало мету нашого дослідження.

Для вирішення поставленої мети було проаналізовано результати анкетування 75 студентів медичного факультету віком 19-25 років, які навчаються в шістьох академічних групах УМСА міста Полтави. На початку соціолінгвістичного опитування ми зібрали загальну інформацію. Важливим було визначити, чи студенти приїхали на навчання з інших областей України, чи вони є корінними полтавцями/полтавками. Згідно з результатами, 9 осіб народилися і живуть в Полтаві з народження, 21 – із Полтавської області, 23 студенти приїхали до Полтави із інших областей Центральної України, 9 – із Східної України, 6 – із Південної України, 4 – із Західної України і 3 – із Північної України. Слід зазначити, що у «територіальному спектрі» домінують представники Полтави та Полтавської області, а також інших областей Центральної України. Крім полтавців/полтавок, усі інші учасники соціолінгвістичного опитування живуть у місті Полтаві менше ніж 10 років.

Відповідно до результатів дослідження, *в повсякденному спілкуванні* в цілому більшість учасників надає перевагу суржику (61,3 %), а не українській (22,7%) чи російській (13,3%) мовам; 2,7% респондентів обрали відповідь “інший варіант”. Водночас слід зазначити, що усі студенти, які приїхали із Західної України, тут підкреслили лише українську мову, а корінні жителі Полтави – в однаковій кількості суржик і російську мову.

Найбільший відсоток учасників (54,7 %) у спілкуванні з родиною використовують завжди свідомо суржик. Значна частина (28,0%) намагається розмовляти українською, але не завжди дотримується граматичних і лексичних норм. Інший варіант (переважно російську мову) позначили 13,3 % респондентів. Щодо української мови, лише 3 студенти (4,0 %), 2 з яких приїхали на навчання із Західної України, вдома розмовляють завжди лише “чистою” українською мовою із дотриманням граматичних і лексичних норм.

У спілкуванні з друзями більшість респондентів надає перевагу суржику (68,0 %). Він переважає у відповідях усіх студентів, окрім тих, які приїхали із Західної України (всі вони підкреслили українську мову). А особливо високим відсоток виявився серед корінних жителів Полтавської області (18 осіб з 21). Третина респондентів-полтавців надали перевагу російській мові.

Дещо іншими виглядають результати щодо засобу висловлювання власної думки. Більше ніж третина учасників (37,3 %) зазначили, що легкість вербальної комунікації для них залежить від конкретної ситуації. 24% учасників (серед них – усі представники Західної України, третина — уродженці Полтавської області та Північної України) стверджують, що їм найлегше висловити власну думку

українською мовою. Лише 22,7% респондентів тут зазначили суржик (серед них третини – із Центральної, Східної та Північної України). На російську мову вказали 16,0% (переважно “представники” Полтави та півдня України).

На запропоноване твердження *“Суржик – це явище, коли людина не вмiє говорити жодною мовою і перемiшує українські і російські слова”* понад половина респондентів відгукнулася негативно (52,0%), а 37,7% - лише частково погодилися. У жодному регіоні не домінувала “підтримка” цього речення (у цілому набравши лише 10,7%).

Приблизно однакова кількість студентів не погодилися (46,7%) або частково погодилися (42,7%) із твердженням *“Суржик вказує на людську неосвіченість”*. Серед тих, хто частково погодився, трохи більшим виявився відсоток “представників” Полтави та Південної України. Водночас жоден корінний житель Полтави не відповів на цей вислів позитивно, у цілому- поодинокі голоси, що склали 10,6%.

Ще більш значною виявилася різниця між “не згоден” (56,0%) та “згоден” (6,7%) відносно думки *“Суржик - це зневага до української мови”*. Частково згодними була лише більшість респондентів із Західної України та Південної України (а у цілому – 37,3%).

Твердження *“Суржик звучить для мене природно, і я його сприймаю легше, ніж українську літературну мову”* не підтримала половина студентів (50,7%); 25,3% підтримало частково (домінувала ця думка лише серед представників Східної і Північної України). 17,3% студентів стверджують, що їм важко дати відповідь на це питання. Позитивно відреагувало лише 5,7% учасників (серед представників жодного регіону ця відповідь не була домінуючою).

Наступне питання з’ясовувало те, *якою мовою учасник дає відповідь, якщо до нього звертаються за допомогою суржиком*. Тут понад половини респондентів (54,7%) і більшість в усіх “регіональних групах”, крім Західної України (де зазначили лише українську мову), обрали “ситуаційність відповіді” (іншими словами – мова відповіді залежить від ситуації). Суржик як “мову відповіді” підкреслили 20,0% осіб, українську мову – 18,7% (жоден респондент з Південної України), тобто приблизно однакова кількість учасників дослідження. Використання російської мови у цьому випадку зазначило лише 5 студентів (6,6%), але серед представників міського населення Полтави вона трохи домінувала над суржиком, поступаючись лише відповіді про “ситуаційність”.

На наступне питання, а саме *“Як Ви ставитесь до людей, які говорять суржиком?”*, ми отримали майже однотайну відповідь. Практично усі студенти (92,0 %) стверджують, що для них не є важливим, якою мовою говорить людина; важливим є те, що вона говорить. Інші відповіді: “мені неприємне спілкування з такими людьми” (4,0%), “важко дати відповідь” (2,7%), “можливо, мені не подобаються такі люди” (1,3%) були поодинокими. Водночас не було жодної відповіді “обожною, коли люди говорять суржиком”. І це також, на нашу думку, є доволі цікавим фактом.

Твердження *“Суржик засмічує українську мову”* не підтримали або частково підтримали приблизно по третині респондентів (відповідно, 36,0% та 33,3%). Менша частина погодилися із цим твердженням (20,0%). 10,7% учасників констатували важкість надання відповіді на це питання.

Говорячи про конотацію (про асоціації учасників зі словом “суржик”), частіше спостерігалась *асоціація суржиком з певними словами* (надавалась

можливість вибрати декілька варіантів) позитивного змісту: *“природність”* (49,3%), *“легкість”* (49,3%), *“емоційність”* (34,7%), *“відкритість”* (29,3%), *“щирість”* (22,7%). Серед *“негативних”* асоціацій домінують слова *“неосвіченість”* (18,7%) та *“невихованість”* (10,7%).

Половина студентів (52,0%) відповіли, що для них *“суржик звучить природно, рідно, “по-домашньому”*”, але тут, безумовно, впливали регіональні особливості (слід зазначити, що серед тих, хто дав таку відповідь, майже не було представників Західної України). Водночас відсоток представників Східної України та Південної України з такою відповіддю виявився навіть більшим за середній. Те, що *“суржик звучить дещо смішно”*, зазначили 30,7% респондентів. Не подобається звучання суржику 13,3% учасників, а 3 студенти відповіли, що *“коли я чую суржик, мені здається, що це нашішка над літературною українською мовою”*.

Цілком логічним, на наш погляд, було наступне питання: *«Чи призводить суржик до денормалізації української мови?»*. Половина респондентів (50,7%) не бачать жодного зв'язку і вважають, що суржик не впливає на українську мову; слід сказати про значне перевищення цього середнього відсотку серед корінних жителів міста Полтави. Приблизно однакова кількість респондентів відповіла, що суржик варто уникати, адже він засмічує літературну українську мову (24,0%) та зазначили, що їм важко відповісти на це питання (25,3%).

Переважна кількість студентів *намагається слідувати за правильністю, красою власної мови, не використовувати слова-паразити, вульгаризми і т.д.* (66,7%). Ця відповідь є домінуючою незалежно від *«регіонального походження»*. Водночас ми добре розуміємо, що намагання та реальне виконання – це дещо різні речі, і тому до цього високого показника ставимося *“з обережністю”*. Інші відповіді, а саме: *“слідкую, для мене важливо говорити правильно і красиво”* (10,7%), *“говорю так, як можу, можливо, з помилками, але завжди щиро, змінювати це не хочу”* (10,7%), *“я ніколи не звертаю на це увагу”* (12,0%) - кількісно суттєво не відрізняються.

На питання *“Чи вважаєте Ви, що суржик варто уникати?”* найбільший відсоток студентів (40,0%) відповів *“можливо”*. Приблизно однакова кількість учасників сказала *“так”* (24,0%) або *“ні”* (28,0%), дещо відрізняючись регіонально. 6 студентів (8,0%) відповіли *“не знаю”*.

Негативно ставляться до *використання суржику в засобах масової інформації* понад половини респондентів (58,7%), особливо не подобається це *“представникам”* Західної України та міста Полтави. Не звертають на це увагу 34,7% учасників. Позитивно ставляться до такого використання тільки 5 студентів (6,6%).

Лише третина респондентів (32,0%) *вважають суржик поганою звичкою* (ця думка є особливо розповсюдженою серед респондентів-представників Полтави), в той час, як понад половини учасників (57,3%) заперечують таке ствердження. Деяким студентам (10,7%) було важко дати відповідь на це питання.

Майже половина студентів (46,7%) не вважають *суржик унікальним явищем, яким полтавцям слід пишатися* (особливо така точка зору є популярною серед корінних жителів Полтави та Південної України). Але треба звернути увагу на те, що понад третини (32%) опитуваних відповіли, що *“таке твердження є можливим, але вони не впевнені”*. Позитивно оцінили це твердження 9,3% респондентів, іще 12% не знали, яку надати відповідь.

Головною причиною використання суржику в Полтаві понад половини

респондентів (58,7 %) зазначають тісний зв'язок із великою кількістю сіл і невеликих містечок у Полтавській області, у яких суржик є популярним (така думка є домінуючою незалежно від регіональної приналежності). Значно менший відсоток отримали інші відповіді: “так говорить більшість” (21,3%), “людські лінощі, адже часом важко швидко підібрати влучне українське слово і набагато легше сказати перше, що прийде на думку, неважливо якою мовою” (14,7%). Інший варіант відповіді підкреслили 5,3% респондентів.

На таке важливе, на наш погляд, питання як «*Чи можна вважати суржик різновидом української мови, певним діалектом?*», майже половина студентів (49,3%) відповіла позитивно. Слід звернути увагу, що серед них особливо високий відсоток студентів зі Східної України. Водночас не погодилися із цією думкою майже третина (30,7%) респондентів. Для 20,0% учасників було важко відповісти на це питання. Те, що “суржик і є українською мовою” не вважає жоден респондент із опитуваних.

Останнє питання запропонованої анкети стосувалося не лише мовного, але й морально-етичного аспекту: “*Чи зустрічали Ви колись у своєму житті неприязне ставлення до суржику?*”. Найпоширеніша відповідь, на нашу думку, виявилася неочікуваною. Майже половина (44,0%) респондентів відповіла, що в їхньому житті таке траплялося неодноразово. Ще 26,7 % студентів спостерігали поодинокі випадки неприязного ставлення до суржику. Особливо розповсюдженими ці відповіді виявилися серед уродженців Полтави. Не змогли згадати такі випадки або чітко відповіли “ні”, відповідно, 16% та 13,3% учасників опитування.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити такі **висновки**:

1. Суржик є найбільш поширеним засобом мовної комунікації серед студентів медичного факультету УМСА міста Полтави.
2. Ставлення студентів медичного факультету УМСА міста Полтави до суржику як мовного явища та його використання у вербальній комунікації не є однозначним, що певним чином може бути зумовленим фактором “регіонального походження” студента.

Перспективи подальших досліджень. Враховуючи можливий “регіональний вплив” на ставлення до суржику серед студентів медицини в місті Полтаві, надалі вважаємо за доцільне проведення дослідження різних однорідних груп (у тому числі й за кількістю) студентів медицини за територіальною ознакою та співставлення результатів їхнього анкетування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брага І. І. Суржик у соціолінгвістичному вимірі. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2012. № 1. С. 82-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_fi_2012_1_17.
2. Дель Гаудіо Сальваторе, Тарасенко Б. Суржик: актуальні питання та аналіз конкретного прикладу. *Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації* / за ред. Ю. Бестерс-Дільгер. - К., 2008. С. 316–331.
3. Масенко Л. Суржик: між мовою і язиком. 2-ге вид., зі змінами і допов. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 232 с.
4. Окара А. Полтавський “суржик” та духовне плебейство. *Слово і час*. 2000. №12. С. 52-56.
5. Окара А. Полтавський суржик і духовне плебейство. *Урок Української*. 2001. №5. С. 59-61.

6. Сидоренко Л. Деякі особливості функціонування суржиків на Полтавщині . *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика: збірник наукових праць: 100-річчю Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка присвячується*. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. Ч. 1. С. 223-225.

УДК 378.126

Пислар Т.П.

Одеський національний медичний університет
ІМІДЖ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В РОБОТІ З ІНОЗЕМНИМИ
СТУДЕНТАМИ

Актуальність обраної теми статті обумовлена великою відповідальністю, яка покладається на суб'єкта мовної підготовки-викладача іноземних студентів вищого навчального закладу, здатного адаптуватися до нових умов освітньої діяльності, задовольняти освітні потреби і відповідати вимогам споживачів освітніх послуг. Сьогодні від вирішення цієї проблеми залежить результат у здійсненні розпочатих інноваційних перетворень у галузі професійного навчання й виховання нового покоління майбутніх фахівців.

Ключові слова: *імідж, імідж викладача вищої школи, особистісно-професійний імідж педагога, технологія формування іміджу викладача, студентська аудиторія, іноземні студенти.*

The relevance of the chosen topic of the article caused by the great responsibility that rests on the subject of language training, a higher educational institution lecturer of the foreign students, who is able to adapt to the new conditions of educational activity, satisfy educational needs and meet the requirements of the educational service consumers. Today from solving of problem the image of lecturer of higher school depends on the effective teaching quality of the future specialists.

Key words: *image, image of a higher school lecturer, personal and professional image of a lecturer, technology of forming a lecturer's image, student audience, foreign students.*

Актуальность выбранной темы статьи обусловлена большой ответственностью, которая возлагается на субъекта языковой подготовки-преподавателя иностранных студентов высшего учебного заведения, способного адаптироваться к новым условиям образовательной деятельности, удовлетворять образовательные потребности и соответствовать требованиям потребителей образовательных услуг. Сегодня от решения этой проблемы зависит результат в осуществлении начатых инновационных преобразований в области профессионального обучения и воспитания нового поколения будущих специалистов.

Ключевые слова: *имидж, имидж преподавателя высшей школы, личностно-профессиональный имидж педагога, технология формирования имиджа преподавателя, студенческая аудитория, иностранные студенты.*

Глибокі зміни, які відбуваються в суспільних структурах, економічні і соціально-культурні події сьогодення висувають нові вимоги до якості професійної діяльності педагогічних кадрів.

У Національній доктрині розвитку освіти одним із пріоритетних напрямів виступає підвищення престижу та соціального статусу педагогічних і науково-педагогічних працівників. Модернізація освітньої галузі диктує необхідність